

**Natuurcentrum
De Maashorst**

Jaarverslag 2019

Stichting Natuurcentrum De Maashorst

Inhoud

1. Voorwoord	blz. 3
2. Afdeling Educatie	blz. 5
3. Afdeling Recreatie	blz. 15
4. Nieuw in 2019	blz. 25
5. Beleid	blz. 28
6. Organisatie	blz. 32

1. Voorwoord

Je zou zeggen dat onze subsidiënten; de 4 Maashorstgemeenten, het waterschap en SBB tevreden kunnen zijn. Het Stichtingbestuur regelt immers alles autonoom, de financiën zijn op orde, het centrum bruist van de activiteiten, er staat een prachtige tentoonstelling en 1 keer per jaar wordt verantwoording afgelegd aan de gemeentebestuurders. Iedereen tevreden.

Toch gaf het nieuwe Bestuurlijke Regieteam bestaande uit de 4 wethouders van de Maashorstgemeenten eind 2018 aan om de subsidie "pro forma" op te gaan zeggen. Dit is in 2019 bekrachtigd. Begin 2019 wordt een interimmanager aangesteld die als doel aangeeft dat de Maashorst één organisatie moet worden zonder een versnipperde uitstraling. In september/oktober stellen de 4 gemeenteraden vast dat de Governance van de Maashorst ondergebracht wordt in 1 organisatie; Team Maashorst. Hiertoe wordt een Maashorstmanager aangetrokken en de subsidie aan Stichting Natuurcentrum de Maashorst wordt stopgezet.

Daarmee valt het doek voor het bestuur van het Natuurcentrum dat vervolgens aangeeft per 1 januari 2020 te willen stoppen met haar educatieve rol. Zij stelt als voorwaarde dat het personeel met behoud van aanstelling en CAO overgaat naar Team Maashorst. Het bestuur is bereid mee te werken aan een soepele overgang van haar personeel.

Mooi dat we in 2019 nog de jongste nieuwe lessen goed hebben kunnen doorontwikkelen; de veldles van Ark, de wijstles, de beweegles en de kookmaatjesles gericht op gezonde voeding. Ook hebben we, met de nodige inspanning een nieuwe bodemprofiel van de breuk van Uden aan onze tentoonstelling kunnen toevoegen en de opgezette Wisentstier is ook weer teruggekeerd. Ook de wisseltentoonstelling over de bijzondere Raaf was een succes net als de 1000-soorten dag. Verheugend nieuws is dat het aantal Rangers in 2019 is uitgebreid en we gestart

zijn met de verkoop van producten van het biologische bedrijf op Slabroek (onze overbuurman). Helaas is onze energie in 2019 verder voor een groot deel opgegaan aan de overdracht van ons personeel en het opstellen van een contract tussen Team Maashorst en de Stichting. Tot op heden is dit nog niet afgerond. Wij hopen op een spoedige afronding. Een deel van ons bestuur wil aanblijven om de boerderij en haar informatie- en horecafunctie overeind te houden en de ruimtes te verhuren.

Rest mij namens het bestuur iedereen veel dank te zeggen voor de mooie zelfstandige jaren. Dank aan alle scholen, bezoekers, gulle gevers, bedrijven voor hun specifieke bijdrage aan natuurcentrum de Maashorst. Bijzonder dank aan onze medewerkers die wij veel succes wensen bij hun nieuwe werkgever. Veel dank aan onze vrijwilligers waarvan ik hoop dat zij zich loyaal blijven inzetten voor het draaien van onze boerderij, ons terrein en de balie en horeca.

Jos van der Wijst,
voorzitter natuurcentrum De
Maashorst

2. Afdeling Educatie

Doel

Leerlingen respect voor hun leefomgeving bijbrengen door plezier te beleven in de natuur. Door het uitvoeren van allerlei onderzoekende en ontdekkende activiteiten ervaren de kinderen het eigene en het bijzondere van de natuur en cultuur van Natuurgebied De Maashorst.

Aanbod aan de scholen

Natuurcentrum De Maashorst bood in 2019 zoals ieder jaar een uitgebreid pakket van activiteiten op het gebied van natuur- en milieueducatie (NME) gericht op Natuurgebied De Maashorst bestemd voor de groepen 1 t/m 8 van het basis- en speciaal onderwijs. Alle educatieve activiteiten werden aangeboden tegen betaling van een bijdrage per leerling of per groep. Lesactiviteiten zijn i.v.m. personeelskosten duurder dan balieactiviteiten. De hoogte van de gevraagde bijdrage is o.m. afhankelijk van het feit of de betreffende gemeente de stichting subsidieert.

Kunstwerkje gemaakt in de milieules van kapotte onderdelen.

Balieactiviteiten

Er werden in 2019 diverse balieactiviteiten aangeboden aan de scholen, zoals het kabouterpad, het boskaartenspel, de seizoenswandelingen, de natuurspelletjestas, kleuren in de natuur, natuurontdektassen en Mens in De Maashorst (over het grafveld van Slabroek). Een aantal van de balieactiviteiten wordt aangepast aan het betreffende seizoen. Met de materialen die uitgeleend worden gaat de klas onder leiding van de leerkracht tijdens een wandeling opdrachten in de natuur uitvoeren.

Lesactiviteiten

Schoolklassen konden in 2019 deelnemen aan 18 verschillende lesactiviteiten voor de niveaus 1-2, 3-4, 5-6 en 7-8 rond de thema's: water, aarde, plant en dier, mens. Er werd gewerkt in de drie leslokalen op twee locaties van het natuurcentrum. Bij een lesactiviteit wordt een inleiding gegeven in het lokaal, waarna de kinderen binnen en buiten opdrachten uitvoeren o.l.v. een educatief medewerker van Natuurcentrum De Maashorst.

Activiteit voor het voortgezet onderwijs

Voor het voortgezet onderwijs was in 2019 één activiteit beschikbaar. Het gaat hierbij om een natuurontdektocht, waarbij in rugzakken opdrachten en materialen te vinden zijn rond de thema's 'Water', 'Bodem' en 'Bos'.

Planningsprogramma

Het natuurcentrum werkte in 2019 voor de eerste keer met het (door veel NME-centra gebruikte) reserveringsprogramma van de firma Edso. Dit is een digitaal programma waarmee deelnemende leerkrachten zelf via internet een keuze kunnen maken uit het activiteiten aanbod. Leerkrachten kunnen met dit systeem meteen zien op welke dagdelen de door hen gekozen activiteit nog mogelijk is en men kan deze dan direct reserveren. De school ontvangt vervolgens automatisch een overzicht van de geplande activiteiten. Van deze inschrijvingen wordt (digitaal) een jaarrooster gemaakt.

Bereikte doelgroepen en resultaten

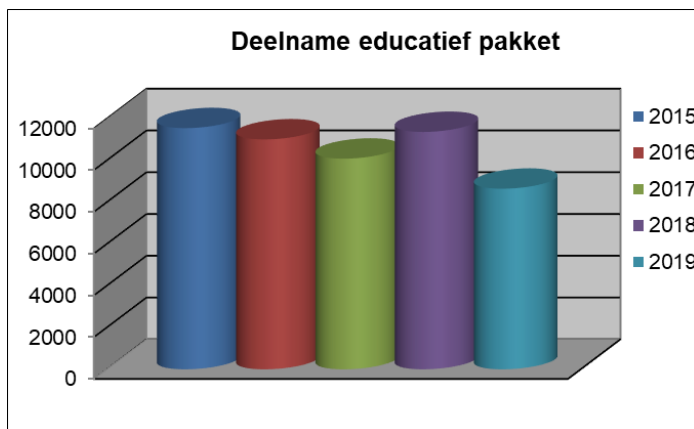
In 2019 namen weer veel kinderen deel aan het educatieve programma! Er kwamen in het kader van het educatieve werk 10810 personen naar het natuurcentrum, t.w. 8648 leerlingen en 2162 begeleidende leerkrachten en ouders. Aan de lessen hebben 372 groepen deelgenomen, aan de balieactiviteiten 30 schoolgroepen. Totaal bezochten 402 groepen van de basisschool, het speciaal onderwijs en de brugklas het natuurcentrum.

In de grafiek is het aantal leerlingen dat deelnam aan het educatieve programma vanaf 2015 opgenomen. Vanaf 2015 zette na jarenlange stijging een daling in deelname in. Deze daling was onder meer te verklaren uit het feit dat ook de scholen de gevolgen van de bezuinigen zijn gaan merken. Veel leerkrachten mochten nog maar één keer per jaar een uitstapje maken, terwijl men voorheen vaak meerdere malen naar het natuurcentrum kwam. Ook liep op veel

scholen het leerlingenaantal terug. Bij vergelijkbare centra was deze daling ook waarneembaar. Desondanks bleef het aantal bezoeken groot. Het is van belang om te constateren dat bijna alle scholen in het werkgebied gebruik bleven maken van de door Natuurcentrum De Maashorst geboden mogelijkheden. Na jaren van daling bleek dat in 2018 weer sprake was van een stijgende lijn. Helaas is deze in 2019 niet doorgezet. Dit komt mede door het annuleren van de Veldles Maashorst als gevolg van de wisentincidenten en doordat de zeer gewaardeerde Kookmaatjeslessen als gevolg van locatie- en sponsorproblemen lang niet voor alle belangstellende scholen gegeven konden worden.

Uit de cijfers blijkt tevens, dat de voorkeur van de leerkrachten duidelijk uitgaat naar lessen en niet naar balie-activiteiten. Op veel scholen worden de educatieve activiteiten van het natuurcentrum ingebed in het jaarprogramma voor natuur- en milieueducatie (NME). De leerlingen komen goed tot zeer goed voorbereid naar het centrum, mede door het gebruik op school van de website:

www.natuurcentrumdemaashorst.nl/scholen.

Inhoud lespakket Educatie

Natuurcentrum De Maashorst biedt al ruim 40 jaar een educatief pakket aan de basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs uit de regio. Het pakket bestaat uit lesactiviteiten onder leiding van een educatief medewerker van het natuurcentrum en balieactiviteiten waarbij materialen door het natuurcentrum worden uitgegeven, maar de leerkracht verantwoordelijk is voor de begeleiding en uitvoering. Het educatief /didactisch concept is vertaald in 16 lessen voor de groepen 1-2, 3-4, 5-6 en 7-8. Natuurcentrum De Maashorst heeft zich vooraf breed georiënteerd en de adviezen van leerkrachten ter harte genomen. Zo sluiten de lessen nu goed aan bij de kerndoelen voor het basisonderwijs. De thema's waar de lessen op gebaseerd zijn, zijn ontleend aan de geschiedenis van Natuurgebied De Maashorst: eerst water (de Maas!), daarna aarde, waar planten en dieren hun plaats vinden en tenslotte de mens die zijn intrede doet. Water, aarde, plant & dier en mens zijn de basisthema's van de lespakketten voor de groepen 1 tot en met 8. Op de website www.natuurcentrumdemaashorst.nl/scholen kunnen leerkrachten alle benodigde informatie vinden over de lessen, de voorbereiding en de verwerking na afloop op school. Inmiddels zijn enkele nieuwe lessen toegevoegd aan het lespakket, zodat er nu 18 lessen beschikbaar zijn. school.

	 WATER	 AARDE	 PLANT & DIER	 MENS
Groep 1&2	Kopje onder	Kleine bestjes	Eekhoortjes	Schatten uit het bos
Groep 3&4	Vies water, schoon water	Mieren	Zeven-diersoorten-pad	Pootjes in actie
Groep 5&6	De kracht van water	Stenen	Honingbij	Diersporen
Groep 7&8	Waar blijft het water	Wijst, wat is dat ? GPS-Kringloopmysterie	Speurtocht Maashorst Linnaeus	Milieu

Bijzondere lessen

'WIJST, wat is dat?', een typische Maashorstles

Deze les laat leerlingen kennismaken met het bijzondere wijstverschijnsel, dat op loopafstand van het centrum goed waarneembaar is. Na een introductie in het natuurcentrum gaan de leerlingen in het Beekdal van Slabroek zelf aan de slag met allerlei opdrachten. De les is ontwikkeld door het natuurcentrum voor de groepen 6, 7 en 8 van het

basisonderwijs. De les komt voort uit het project

Provincie Noord-Brabant

'Communicatie en Educatie Wijstverschijnsel' dat met steun van de provincie Noord-Brabant

is mogelijk gemaakt. De lessen laten de leerlingen beleven wat het wijstverschijnsel is, wat voor invloed het heeft op flora en fauna en hoe het in het verleden de cultuur heeft beïnvloed van de bewoners in onze regio. Ook leren de kinderen hoe het komt dat met het water in sloten en vijvers in deze regio vaak oranje gekleurd is.

Ijsvogel. Fotograaf: Mignon van den Wittenboer

Veldles ARK 'Op speurtocht in de Maashorst'

Om kinderen bij natuurontwikkeling in de Maashorst te betrekken heeft ARK Natuurontwikkeling in samenwerking met Natuurcentrum De Maashorst een veldwerkproject ontwikkeld voor de groepen 6, 7 en 8 van het basisonderwijs. Het project bestaat uit een PowerPointpresentatie op school en een veldles in het terrein zelf. In 2018 hebben 389 kinderen meegedaan aan de veldlessen. De reacties van de betrokken leerlingen, leerkrachten en ouders waren onverdeeld enthousiast. Helaas vond er in 2019 een incident plaats met een Tauros, waardoor deze lessen geen doorgang meer konden vinden.

Beweegles : 'Pootjes in actie!'

Bewegen is goed voor een mens. Bewegen buiten in de natuur is nog beter! Overgewicht is een groot probleem, ook onder kinderen. Hoe krijgen we kinderen in beweging? Om dit te bereiken heeft Natuurcentrum De Maashorst een les ontwikkeld waarbij kinderen van de groepen 3 en 4 in het bos hun 'pootjes' gebruiken zoals dieren dat doen. Na een

inleiding op het erf van het natuurcentrum, waarbij er flink geoeftend wordt, gaan de kinderen op pad. Springend als een kikker, vliegend als een vlinder, rennend als een haas, kruipend als een slak bereiken ze het bos, de heide en de stuifduinen. Daar kunnen de pootjes volop aan de slag! Bek-af komen ze anderhalf uur later terug.

Kookmaatjes

Het natuurcentrum heeft in samenwerking met Jumbo Oss en Cappetti & Nooijen Evenementenorganisatie het concept 'Kookmaatjes' ontwikkeld. Leerlingen maken allerlei hapjes en voeren opdrachten uit rond het thema 'Gezonde voeding' en doen dit samen met leerlingen van Hub Noord Brabant uit Oss, een school met zeer moeilijk lerenden. Inmiddels zijn er lessen ontwikkeld voor de niveaus 1-2 en 3-4 van het basisonderwijs. Vooralnog kunnen alleen scholen uit de gemeente Oss meedoen. De contacten tussen de kinderen en de Hub-leerlingen zijn prachtig om te zien. Vanaf eind 2018 wordt ook samengewerkt met praktijkschool De Singel

uit Oss. Deze lessen hebben in 2019 gedraaid in een lesruimte van Het Hooghuis aan de Verdilaan te Oss.

De belangrijkste doelen van Kookmaatjes 1-2:

1 De kinderen ontdekken waar diverse voedingsmiddelen vandaan komen: melk van de koe, kaas van melk, eitjes van de kip, wortel groeit in de grond, brood wordt gemaakt van tarwe, enzovoort.

2 De kinderen worden zich bewust van gezond en ongezond voedsel. Ze leren bv. wat ze vaak en wat ze maar af en toe of liever helemaal niet moeten eten. Er wordt aandacht besteed aan vetten, suikers, vitamines, vezels, enzovoort.

3 De kinderen komen op een heel natuurlijke manier in contact met mensen met een beperking.

De kinderen doen o.a. boodschappen in een 'echt' winkeltje. Ze maken een toastje met een gekookt eitje, broccoli-wortelsoep en een yoghurtdrinkje. Ze melken een nepkoe, proeven en eten 'beweeghapjes' en vullen een lege lunchbox met een lekkere lunch.

De belangrijkste doelen van Kookmaatjes 3-4:

- 1 De kinderen onderzoeken en ontdekken vier smaken: zoet, zout, zuur en bitter.
- 2 De kinderen worden zich bewust van gezond en ongezond voedsel. Ze leren bv. wat ze vaak en wat ze maar af en toe of liever helemaal niet moeten eten.

- 3 De kinderen leren dat het ontbijt een heel belangrijke maaltijd is die je niet moet overslaan.
- 4 De kinderen komen op een heel natuurlijke manier in contact met mensen met een beperking.

3. Afdeling Recreatie

Doel

De natuurgerichte recreant informatie over De Maashorst en de recreatieve mogelijkheden bieden. Door recreanten plezier en verwondering in de natuur te laten beleven wordt een bijdrage geleverd aan het respect dat zij hebben voor hun leefomgeving.

Van De Maashorst wordt jaarlijks door rond de één miljoen bezoekers gebruik gemaakt.

Aanbod aan recreanten

Natuurcentrum De Maashorst bood in 2019 zoals ieder jaar een uitgebreid pakket van verschillende mogelijkheden voor plezier in de natuur, bestemd voor de natuurgerichte recreant. De bekendheid neemt toe en ook de vragen met betrekking tot de diverse ontwikkelingen in het gebied. Ook de komst van de nieuwe grote grazers in het gebied roept

vragen op en vraagt om toegepast advies. De volgende mogelijkheden werden aangeboden:

Informatiebalie / tentoonstelling

De informatiebalie in het natuurcentrum is een belangrijke plek voor vragen van recreanten over De Maashorst. Daarnaast kunnen zij hier terecht voor diverse recreatieve mogelijkheden om het natuurgebied op een bijzondere manier te ontdekken. De balie wordt ondersteund door de permanente tentoonstelling in het centrum over de Maashorst. Een vaste plek binnen het natuurcentrum heeft de informatiewand van waterschap Aa en Maas.

Hier wordt de bezoeker uitgelegd wat de taken zijn van het waterschap en het belang van adequaat waterbeheer. Kinderen weten inmiddels waterkabouters Druppie feilloos te vinden op het waterkabouterp pad.

Wisselhoek bezoekersruimte

In het natuurcentrum is een beperkte ruimte beschikbaar voor kleine wisselexposities. Partners in de Maashorst kunnen gebruik maken van deze ruimte, maar ook kunstenaars die zich door en in het natuurgebied laten inspireren. Ook wordt de ruimte gebruikt om actuele ontwikkelingen in het gebied onder de aandacht te brengen.

Indeling wisseltentoonstelling 2019:

Januari-april: Grauwe klauwier

mei: De waterwand van waterschap Aa en Maas.

Juni-juli-augustus: De Raaf

September-Oktober: Archeologie van de Maashorst: De Romeinse tijd.

November-December: Waterwand waterschap Aa en Maas.

December: Kerst.

Activiteiten

Natuurcentrum De Maashorst organiseert gedurende het jaar activiteiten onder leiding van IVN-gidsen of medewerkers van Natuurcentrum De Maashorst. Het jaarprogramma is een uitgekiend concept waarbij actualiteit en natuurontwikkelingen op de voet worden gevolgd en steeds een aantal aansprekende activiteiten voor alle doelgroepen te vinden is. Ondersteunend hierbij is de wisselhoek die het plaatje compleet maakt. Er zijn fijne wandel- en fietstochten afgewisseld met leuke

gezinsactiviteiten zodat plezier in de natuur optimaal beleefd kan worden. Er is voor gekozen minimaal één keer per maand een activiteit op het programma te hebben. In 2018 waren er voor het eerst wat grotere evenementen. Mede door het mooie weer waren deze succesvol. In het overzicht hieronder is de flyer van de agenda van 2019 afgebeeld. Dit is een basisagenda; er is ruimte beschikbaar om door het jaar heen extra activiteiten in te lassen of succesvolle activiteiten te herhalen.

Ook in 2019 trokken de door het Natuurcentrum georganiseerde Wisentexcursies honderden bezoekers uit binnen- en buitenland. De door Stichting Natuurorganisaties de Maashorst opgeleide Wisentrangers zetten zich met hart en ziel in om tijdens deze excursies de deelnemers te informeren over de bijzondere graasdieren die dit gebied kent en hun enorme waarde voor de biodiversiteit in het gebied.

Activiteitenoverzicht 2019

Naast de georganiseerde activiteiten kunt u bij ons ook uw eigen gids inhuren en is het mogelijk een thema aan te geven. Voor €40,00 kunt u met maximaal 20 personen wandelen. Een fietstocht met gids kost €50,00.

Kosten en informatie overige activiteiten:

- Kijk op www.natuurcentrumdemaashorst.nl
- Bel 0412-611945
- Informeer aan de balie van het centrum.

2019

Natuurcentrum De Maashorst

Activiteitenoverzicht

- Zo. 24 mrt. **Spurmeuzen gezocht!**
Welk diertje was hier?
Op zoek naar diersporen.
Start 10.30 uur*
- Zo. 21 apr. **Vroege vogelwandeling:**
ontwaken op De Maashorst, welke
vogels hoor je het eerst?
Start 7.00 uur*
- Za. 11 mei. **Natuur vanuit een ander perspectief:**
wandeling met gids voor rolstoel-
gebruikers.
Start 11.00 uur*
- Zo. 26 mei. **Wijzer over wijst! Op de fiets naar de**
knuppelbrug en aansluitend wandeling.
Start 10.30 uur*
- Vr. 14. **1000 Soortenweekend: hoeveel**
Za. 15. **soorten planten en dieren zijn er**
Za. 16 jun. **op De Maashorst?**
Tel je met ons mee?
Meer info op onze website.
- Zo. 23 jun. **Bijdag op het erf: van zomerbloem**
tot zoete honing.
Van 11.00 uur-16.00 uur
- Zo. 7 jul. **Groot kabouterfeest voor grote en**
kleine kabouters: past een puntmuts
jou ook?
Van 11.00 uur-16.00 uur
- Zo. 14 jul. **Al het lekkers uit de natuur: op**
bezoek bij de biohoer en eetbare
planten zoeken in het bos.
Start 10.30 uur*
- Zo. 18 aug. **Houtdag met markt op het erf.**
Van 10.30-16.00 uur
Struinen met IVN gidsen in het bos.
Start 10.30 uur*
- Za. 7 sep. **Natuur vanuit een ander perspectief:**
wandeling met gids voor rolstoel-
gebruikers.
Start 11.00 uur*
- Oerfestival!**
Zo. 13 okt. **Romeins feest op het erf.**
Van 11.00-16.00 uur
Wo. 16 okt. **Wandeling naar het urnenveld.**
Start 10.30 uur*
- Zo. 10 nov. **Herfsttinten en paddenstoelen: al**
wandelend op zoek naar de mooiste
plekjes van De Maashorst.
Start 10.30 uur*
- Do. 26 dec. **Kerstkabouterpad, unieke kerst-**
wandeling langs de kabouters.
Vertrek tussen 13.00 en 15.00 uur*
- Ma. 30 dec. **Wandel door de wonderen van de**
winter en ontdooi met een kom snert.
Start 13.00 uur*

Bij de activiteiten met een * is reserveren verplicht!
Alle activiteiten zijn op of vanuit het Natuurcentrum
tenzij anders vermeld. Actuele informatie op:
www.natuurcentrumdemaashorst.nl

Of kom eens gezellig langs op:
Erenakkerstraat 5, 5388 SZ Nistelrode.
Tel. 0412-611945

Het hele jaar open voor:
- Informatie/tentoonstelling
- Speeltuín/daolhof
- Wandelingen/fietstochten met gids
- Doe-activiteiten
- Streekproducten: hapje/drankje
- Kabouterpad

Open: maandag en zaterdag 13.00-17.00 uur, dinsdag
t/m vrijdag en op zondag 10.00-17.00 uur

Hét centrum van Natuurgebied De Maashorst

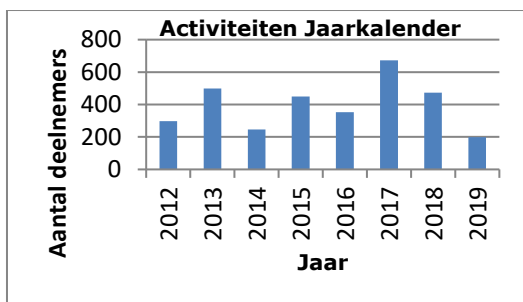

Deelnemersaantallen

Hieronder worden de grafieken weergegeven van de aantallen deelnemers in 2019. In de activiteiten- jaarkalender staan alle deelnemers die aan activiteiten hebben deelgenomen die op de jaarlijkse activiteitenkalender staan. Uitgezonderd zijn de 'vrije inloop' activiteiten zoals:

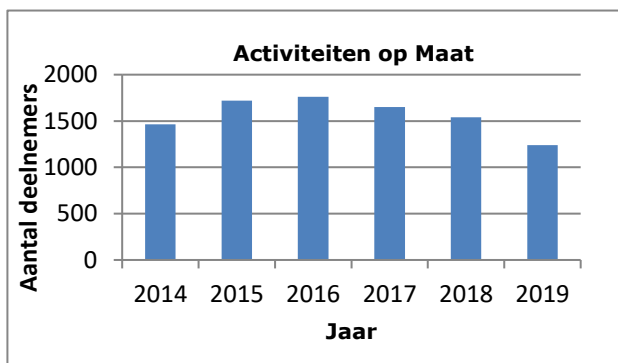
- Kabouterfeest op het erf
- Houtdag
- Bijendag
- Romeins feest

Het aantal mensen dat aan deze vrije inloopactiviteiten hebben deelgenomen zijn een schatting en daarom niet in onderstaand schema opgenomen. De aantallen deelnemers van de 4 vrije inloopactiviteiten georganiseerd in 2019 liggen rond de 1300.

Activiteiten op maat

- Het natuurcentrum is en blijft een mooie locatie. Enkele jaren geleden is er een ruimte gecreëerd voor verhuur. In het verlengde daarvan is het natuurcentrum ook gaan voldoen aan de vraag voor lunches en excursies met specifieke themawensen.

- In 2019 hebben er 422 personen een wisentwandeling op maat gelopen.
- Bij de biowalks, wandelingen met diabetici, lopen groepen vanuit het natuurcentrum maandelijks.
- Fietstochten voor bedrijven en particulieren.
- Wandelingen voor bedrijven en particulieren.

Activiteiten voor kinderen

In 2019 was er weer grote belangstelling voor de kinderactiviteiten het kabouterpad en de kinderfeestjes. Om het zuiver te houden hebben we deze activiteiten niet opgenomen in bovenstaande grafieken, maar willen we ze hier apart vermelden.

- Het kabouterpadboekje, dat ieder seizoen wordt aangepast, is in 2019 570 keer verhuurd en 2280 kinderen en ouders hebben van onze kabouters genoten!
- In 2019 hebben 148 kinderen een feestje gevierd op het natuurcentrum.

Horecabalie

We zijn erg blij met een mooie ploeg enthousiaste vrijwilligers. Naast onze zeer ervaren vrijwillige medewerkers, waar we al jaren een beroep op kunnen doen, zijn we ook in onze nopjes met de jongeren. Samen zorgen zij voor een frisse en enthousiaste uitstraling en voor een verzorgde en gastvrije indruk.

Het assortiment proberen we ieder jaar aan te passen aan de wensen van de gasten. Door het prachtige weer van mei tot en met oktober was het een zeer druk seizoen. Velen zochten een schaduwrijk plekje op ons terras of op het erf en er was topdrukte bij de ijsjes en frisdrank. Ook de grote evenementen, zoals de houtdag en de het Romeinse feest, zorgden voor vele bezoekers en een gezellige drukte in onze horeca.

Er is voor wat betreft het assortiment zoveel mogelijk samenwerking opgezocht met producenten en verwerkers uit de eigen streek. De regionale economie wordt gestimuleerd, het landschap wordt verfraaid en het komt ten goede aan de milieukwaliteit dankzij minder 'voedselkilometers'. We hebben een beperkt assortiment maar wat we hebben is lokaal geproduceerd en van uitstekende kwaliteit. Zo werken we bijvoorbeeld samen met Boer in Natuur, de biologische boerderij van onze overbuurman Wilco de Zeeuw. Zijn verse yoghurt met muesli is een frisse en gezonde aanvulling op ons lunchassortiment.

Er zijn lijsten gemaakt van de ingrediënten en allergene stoffen die in onze verse producten verwerkt zijn. Bij navraag door de bezoekers zijn wij verplicht deze te laten zien.

Het natuurcentrum is een gewilde trekpleister en zorgt voor grote aantallen bezoekers, waardoor het centrum 'uit haar jas groeit'. Dit maakt de vraag ieder jaar prangender over hoe uitbreiding mogelijk is om de toegenomen vraag lucratiever te kunnen benutten. We zijn dan ook telkens blij als we het terras buiten kunnen zetten waardoor nog meer mensen buiten van onze producten en de natuur kunnen genieten.

De tuinploeg onder aanvoering van Lambert van Tiel zorgt sinds jaar en dag voor een prachtig verzorgd erf en een mooie kruidentuin, waar bezoekers graag een kijkje nemen.

De kruiden worden voor de keuken maar ook voor de lessen gebruikt. Het verzorgde geheel, de mooie kleuren en geuren dragen zeker bij aan een fijne sfeer.

Lambert van Tiel in de kruidentuin van Natuurcentrum De Maashorst

4. Nieuw in 2019

- Nadat in 2018 de Peelrandbreuk bij Uden een tijdje 'ondergronds' te bezichtigen was, zijn hiervan een aantal bodemprofielen gemaakt. Sinds januari is één van deze bodemprofielen in onze tentoonstelling te bezichtigen.
- Door onze eigen medewerkers is de bijzondere tentoonstelling De Raaf in De Maashorst samengesteld. Deze tentoonstelling in de wisselhoek geeft een inkijkje in het leven en gedrag van deze bijzondere soort die hoog in de voedselketen een belangrijke plek vervult.

De nieuwe tentoonstelling over de Raaf.

- In samenwerking met Natuurbegravingplaats de Maashorst heeft het natuurcentrum de fietsroute 'Begraven door de eeuwen heen' ontwikkeld. Via een prehistorisch grafveld waar ca. 2500 jaar geleden al mensen werden begraven voert de route langs bijzondere plekken om te eindigen op de begraafplaats midden in de natuur van De Maashorst waar tegenwoordig mensen hun laatste rustplaats kunnen vinden.
- In 2019 zijn er een twintigtal nieuwe Maashorstrangers opgeleid door de Natuurorganisaties. Het natuurcentrum heeft dit gefaciliteerd door uren en ruimte beschikbaar te stellen. Diverse van deze rangers zijn inmiddels door het natuurcentrum ingeschakeld bij het begeleiden van excursies naar de Wisenten.
- Aan twee verschillende stagiaires werd de ruimte geboden gedurende een korte stage kennis te maken met het reilen en zijlen van een bezoekersinformatiecentrum. Eén van beide vond dit zo leuk dat hij na zijn stage als vrijwilliger achter de horecabalie is gaan werken.
- Met het natuurinclusieve landbouwbedrijf aan de overzijde is een samenwerkingsverband aangegaan voor de levering van een horecaproduct.
- Het informatiebord bij onze slagboom werd voorzien van een nieuw ontwerp met daarop de informatie over de wandelroutes die vanuit het natuurcentrum starten.
- In samenwerking met Stichting Natuurorganisaties De Maashorst is in 2019 een 1000-soortenweekend georganiseerd om de stand van de biodiversiteit van De Maashorst in kaart te brengen. Dankzij de enthousiaste inzet van tal van vrijwilligers werden liefst 1278 soorten in het gebied geteld. Hiervan maakten planten (452) en Nachtvinders en micro's (168) een belangrijk deel uit.

- Er vond veelvuldig overleg plaats tussen onze medewerkers en de toekomstige collega's van Team Maashorst om een eerste aanzet te maken tot afstemming van de werkzaamheden, elkaar aan te vullen en te inspireren. Ook is meegewerkt aan de totstandkoming van de diverse Programmalijnen van Team Maashorst.
- In september kwam de opgezette Wisent Shogun na een lange tournee terug op zijn permanente tentoonstellingsplek in ons natuurcentrum.
- In oktober zijn de eerste plannen met de architecten van Bos&Bos besproken om een nieuwe inrichting van de winkel en een dichte kastenwand te realiseren.

De Wisentrangers zijn dagelijks in De Maashorst op pad om het wel en wee van de graasdieren te controleren en de rasters te checken. Daarnaast ontvangen en informeren ze bezoekers van het gebied.

5. Beleid

Vanwege de ontwikkelingen in De Maashorst is er in 2019 geen beleid op termijn vastgesteld. In 2020 zal er door de nieuwe organisatie een meerjarenprogramma voor De Maashorst worden opgesteld waaronder ook het natuurcentrum zal gaan vallen.

Samenwerking Bedrijfsleven

Stichting Natuurcentrum De Maashorst is als ANBI instelling ook actief in samenwerking met partners en bedrijven uit de regio. Als natuurcentrum, centraal gelegen in het waardevolle Natuurgebied De Maashorst, heeft het veel te bieden. Voor bedrijven wordt Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) steeds belangrijker. Het gaat om meer dan alleen maar het behalen van financiële doelen. Natuurcentrum De Maashorst heeft daarom het programma 'Groen zaken doen' ontwikkeld. In 2019 is dit 'Groen zaken doen-programma' gecontinueerd. Deze pakketten zijn te bekijken op www.natuurcentrumdemaashorst.nl onder de kop: bedrijven.

Bedrijven die ons in 2019 gesteund hebben:

De Maashorst dankt hen voor hun steun, waardoor het ook in 2019 mogelijk is gemaakt dat duizenden bezoekers en schoolkinderen, gebruik konden blijven maken van het aanbod van Natuurcentrum De Maashorst.

Communicatie

Als hét informatiecentrum van Natuurgebied De Maashorst heeft het natuurcentrum een jarenlange staat van dienst. Eén van de belangrijkste doelstellingen is bekendheid van de Maashorst en het geïnformeerd zijn van het publiek over de actuele ontwikkelingen van het gebied en in het bijzonder van het natuurcentrum.

vrijdag 23 november 2019

REGIO 5

KINDEREN EN GEZONDE VOEDING

Kijk, de kip heeft 'n ei gelegd

Waar komen wortelen vandaan en hoe wordt melk omgezet naar kaas? Met lessen voor Kookmaatjes wil Natuurcentrum De Maashorst kinderen bewust maken van gezonde voeding.

Sara van Well
Oss

Kleuterklasleerlingen van de Nicolaaschool in Oss gingen gisteren op bezoek in De Maashorst in Ossinde. 'Kom er gezellig bij', begroet Geja Hummel, hoofd educatie van het natuurcentrum, een groep van 24 kleuters. Hand-in-hand, hier en daar nog een beetje vertellen, lopen de kinderen het lokaal van het Hoophuis Zuid-West in waar de les wordt gegeven. Voortien van een nood-schietrij nemen ze plaats in de kring, voor de tafels met gezonde snackswaren.

„Vandaag gaan jullie kennismaken met Klaartje de kip”, rapt Hummel glimlachend haar sating af. Uit een rieten mand haalt ze een pluizig knuffeldier tevoorschijn. „Maar, ah kijk nou toch eens. Een ovaal voorwerp verschijnt in het zicht van de kinderen, die metten opgroei om te kijken wat Hummel in haar handen heeft. „Dat is een ei”, wordt er gefluisterd. „De kip heeft een ei gelegd. Vandaag gaan jullie nog veel meer leren over eten.”

Bewustwording
Zes jaar geleden begon het natuurcentrum voor het eerst met de Kookmaatjeslessen, destijds nog als kleinschalig project onder de naam *Tripkuk van de Maashorst*. Intussdels zijn de lessen uitgegroeit tot onderdeel van het lespakket van veel Ossse basisscholen. Tijdens de Kookmaatjeslessen worden kinderen onder begeleiding van leerlingen met een beper-

king van de Hub Noord-Brabant school, bewust gemaakt over gezond eten.

„Op het gebied van gezonde voeding valt er nog veel te leren voor kinderen”, vertelt Hummel als de kleuters zich in groepjes verdelen. „En daarmee moet je zo jong mogelijk beginnen. Als we na bijvoorbeeld aan kinderen vragen waar melk vandaan komt, dan krijgen we vaak het antwoord: uit de winkel. Idem dito voor groente. Vraag je floor, dan komen ze uit bij de boer. Maar wanneer je vraagt waar de boer zijn groente vandaan haalt, weten ze dat niet. Spelenderwijs proberen we de kinderen bewustwording bij te brengen tijdens deze lessen.” Een ander belangrijke component van de lessen is om

kinderen in aanraking te brengen met kinderen met een beperking, stelt Hummel. „Het mes snijdt daarbij aan twee kanten. Kinderen leren over iemand met een beperking en over samenwerken. Daarnaast zet het de kinderen met een beperking in hun kracht. Een Hub-leerling vertelde mi dat hij zelf drijfd begeleiding nodig heeft, maar dat hij zo trots is dat hij nu zelf de begeleider is.”

Bevolgen
Dat begeleiden doen ze met veel plezier. Er wordt bevolgen uitleg gegeven over het melken van koeien, samen boodschappen gedaan en groente gesneden voor de soep. „Ik vind het heel leuk”, vertelt de 5-jarige Tijts van de Nicolaaschool ter-

A Karin Jansen helpt de kinderen van de Nicolaaschool met het bereiden van een maaltijd. FOTO: JESSICA PETERMAN/AGENCIAT

wijl hij een eitje pelt, hi Karin Jansen: „We hebben ze de afgelopen dagen voorbereid op deze les en daar waren de kinderen zo enthousiast over. De lessen zijn vanuit sociaal oogpunt goed voor ze, maar ook op educatief gebied. Je ziet dat ze informatie opslaan en daar iets mee doen. Zojuist vertelde een moeder dat haar zoon een bepaalde groente niet lust, maar hier eet hij die gewoon mee.”

K Karin Jansen van de Kamp, vader van de 4-jarige Loek, ook in zijn groepje van vier kinderen ziet gebeuren. „Het is leuk om te zien hoe kinderen de informatie meemaken. Gezond eten speelt een belangrijke rol in ons gezin, maar zo spelenderwijs met de Kookmaatjes aan de slag gaan laat ze er nog meer over nadenken.”

Kinderen leren over iemand met een beperking
— Geja Hummel, natuurcentrum

Natuurcentrum De Maashorst heeft de website: www.natuurcentrumdemaashorst.nl. Hierop staan interactieve mogelijkheden zoals het opgeven voor een activiteit, doorgeven van opmerkingen en voor de scholen uitgebreide informatie betreffende het educatieprogramma.

In 2019 is de website doorlopend geactualiseerd met nieuwsitems die op het natuurcentrum zelf, alsook op de hele Maashorst betrekking hebben.

Ook onze facebookpagina

<https://www.facebook.com/NatuurcentrumDeMaashorst/>

weet men steeds beter te vinden en wordt tevens gebruikt om ook onze sponsors en samenwerkingspartners onder de aandacht te brengen. Er verschijnen regelmatig persberichten over alle mogelijke zaken die betrekking hebben op de Maashorst. Bezoekers kunnen ook allerlei informatie vinden in de grote vitrine- en flyerkast. Er wordt steeds meer respons gegeven via facebook. Ook reageren de volgers op facebook sneller op de activiteiten die we plaatsen, waarna ze zich op onze site online kunnen aanmelden. We zitten aan de duizend likes.

Het Twitteraccount is te vinden onder de naam :

@NcDeMaashorst

Vele persberichten zijn te vinden in zowel plaatselijke media alsook landelijke bladen, zoals in het blad Landleven en wandelgids van de ANWB. Verder presenteert het natuurcentrum zich samen met partners in het gebied. Uitwisseling van informatie is belangrijk om elkaar te versterken. Ook in 2019 is het nieuws van het natuurcentrum opgenomen in de nieuwsbrief van het Programmabureau De Maashorst.

O.a. via de Udense website: Hierhoudenwewan.nl zijn de aanwezigheid van wisenten en kabouters op het natuurcentrum op grote billboards te zien geweest.

Financiën

Natuurcentrum De Maashorst ontvangt jaarlijks subsidie van de vier omliggende gemeenten. Voor een toelichting op de kosten en baten van het natuurcentrum in 2019 wordt verwezen naar het jaarrapport.

Gezien het feit dat Natuurcentrum De Maashorst een ANBI instelling is kan men deze stukken ook terugvinden op de webpagina:

www.natuurcentrumdemaashorst.nl/contact

6. Organisatie

Bestuur

Het bestuur van de Stichting Natuurcentrum De Maashorst bestond in 2019 uit:

De heer J.H.A.M. van der Wijst, voorzitter

De heer H. Boldewijn, secretaris

De heer H.L.A. Nota, penningmeester

De heer K. Vos, lid

De heer L.J.Th. Vervaart, lid

De heer B.J.M. Timmers, lid

Het subsidiëntenoverleg bestond in 2019 uit de volgende leden:

de gemeente Bernheze

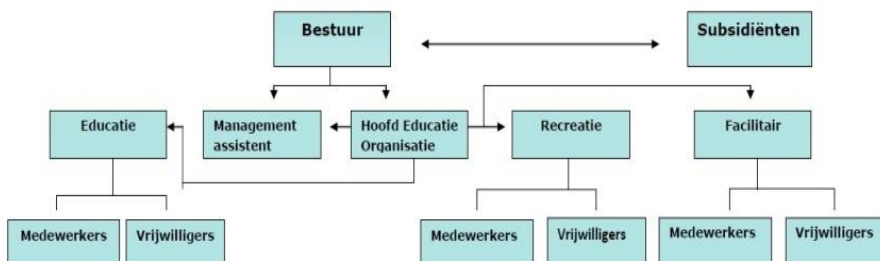
de gemeente Landerd

de gemeente Oss

de gemeente Uden

Personele organisatie

In 2019 was het onderstaande organisatiemodel voor het natuurcentrum van toepassing.

Natuurcentrum De Maashorst werkte in 2019 met professionele krachten in de vorm van vaste medewerkers en een gedetacheerde medewerker vanuit het IBN. Het team bestond uit 9 medewerkers waarvan een hoofd educatie, een managementassistente, twee medewerkers recreatie en vijf medewerkers educatie.

Vrijwilligers

Zoals altijd heeft de stichting ook in 2019 gebruik gemaakt van de inzet van vele vrijwilligers zoals IVN gidsen en Maashorstrangers. In de weekenden bemanden vijf weekendbeheerders bij toerbeurt de informatiebalie. Een ploeg van zo'n 20 vrijwilligers hielp klanten aan de koffiebalie. Daarnaast is er een aantal vrijwilligers actief in het onderhoud en in de tuin.

Snel en flexibel inspelen op de behoefte van de bezoeker van de Maashorst is de kracht van ons team!

De Maashorst

Ook in 2019 hebben wij onze mening en deskundigheid ingezet in de Raad van Advies t.b.v. de besluitvorming door het bestuurlijk Regie Team.

Het bestuur van Stichting Natuurcentrum De Maashorst is positief kritisch ten aanzien van de toekomstplannen voor de Maashorst, in het bijzonder voor de positie van het natuurcentrum in het geheel en de betekenis hiervan voor de scholen en recreanten. In samenwerking met andere belanghebbenden willen we graag de Maashorst naar een hoger plan brengen. De rol van het natuurcentrum blijft vooral de educatie en het informeren van de bezoekers over alles wat de Maashorst betreft.

